

Panoràmica de la desfeta

per Anna Rossell

Joaquim Nadal i Farreras (ed.)

Girona, 1939: porta de l'exili

Escrits del final de la Guerra Civil

El seu editor, Joaquim Nadal (Girona, 1948), historiador, polític i professor d'història contemporània de la Universitat de Girona, ha sospesat amb molt d'encert la seva elecció. Com bé assenyala Maria Campillo al pròleg, que duu el significatiu títol «Girona 1939: Retrat en blanc i negre», l'autor «se serveix d'eines diverses [...], la tipologia del material aplegat és de mena molt variada. En això rau principalment el sentit i el valor del llibre, i la seva gràcia: fragments de memòries de tots els gèneres (de caràcter personal, autobiogràfic, històric o militar), narrativa testimonial, pàgines de dietaris privats. I reportatges o articles de premsa, [...] els autors recollits al llibre componen un aplec de subconjunts formats per periodistes, polítics, escriptors, militars; o fins i tot membres del ram de l'hostaleria [...]». I cal remarcar que les veus que configuren aquest conjunt panoràmic pertanyen tant al bàndol republicà com al de les forces d'ocupació i als respectius adeptes i simpatitzants, com també se'n deixa sentir alguna dels «vençadors vençuts».

Un dels criteris evidents del recull és, com ja anuncia el títol, estructurar la temàtica entorn de la ciutat de Girona en els darrers moments de la Guerra Civil, l'any 1939, poc abans i immediatament després de la caiguda de Barcelona, el 26 de gener, i de l'ofensiva cap al nord i l'ocupació de Girona per part de les forces franquistes el 4 de febrer.

Així, la ciutat esdevé refugi de multitud d'exiliats de tota mena, camí de la frontera francesa, davant de la derrota imminent de la República Espanyola. La lectura ens obre la finestra a les més diverses reaccions humanes davant qualsevol crisi —d'acolliment o d'egoisme provocat pel pànic— i als nous escenaris gironins, que, transformats per les necessitats ineludibles del moment, esdevenen llocs improvisats d'aixopluc institucional o de civils. Obligats a pernoctar allà on mínimament poden, a subsistir on cada dia escassegen més els aliments, angoixats per la incertesa del futur que els espera, els autors dels textos ens fan de testimonis de l'intens sofriment de la llarga caravana de candidats a l'exili, amb mitjà de transport o a peu, de gent malalta que quedava pel camí... *Leitmotiv* comuns de la majoria dels textos dels emigrants són els cotxes estimits, la fatiga, la malifiança, la fam, el fred, els bombardeigs constants, els rumors de deserció o fugida de soldats o d'autoritats, o de l'arribada imminent de les tropes franquistes, no sempre certs, o la devastació, la destrucció, la ciutat encesa.

Amb aquests elements contrasten les cròniques escrites per militars

franquistes o civils simpatitzants, que denoten l'exaltada eufòria d'aquells gironins que viuen l'ocupació com un alliberament i, en el cas dels militars, amb la retòrica d'estil pompós i ampul·lós que caracteritza la cega ideologia de caire propagandístic.

Cada autor o autora va precedir d'una «nota de context», una breu introducció a la seva persona, que Nadal aprofita, a més, per a comentar aspectes significatius del text que presenta a continuació i sovint també per a comparar-ne alguns entre si, remarcant-ne les similituds o les diferències. Sovint en reproduceix parts fent-ne una citació textual, que no sempre és necessària. L'editor acompanya cada text amb la corresponent informació detallada sobre la seva font, la qual cosa comporta una bibliografia considerable sobre el tema, tenint en compte que són trenta-sis els autors i textos recollits, als quals el lector pot recórrer per ampliar coneixements. Una d'aquestes fonts és un llibre, germà d'aquest, igualment molt recomanable, editat per l'autora del pròleg, Maria Campillo, especialista en la literatura de la guerra, l'any 2010 i reeditat el 2019 (*L'Avenc*): *Allez! Allez! Escrits del pas de frontera, 1939*.

Joaquim Nadal agrupa els textos en vuit capítols, en funció dels subaspectes de la temàtica que s'hi veuen més reflectits, i adjunta, abans de cadascun, una fotografia relativa als epígrafs que tria per denominar-los.

S'hi troba a faltar una relació de sigles i acrònims.